

HÅLOGALANDLI OTTAR'IN İSKANDİNAVYA GÖZLEMLERİ

Selahattin ÖZKAN¹

ÖZET

Tarihi ve kültürel yapısıyla, Ortaçağ'da bütünleşmeye başladığı Avrupa'dan ayrık yapıyı sadece dinsel ya geleneksel itikadıyla açıklayamayacağımız İskandinavya'nın kimlik tanımlamaları birçoklarınınca modern uluslaşmayla açıklamıştır. Ancak bu tanımların İskandinavya'dan yola çıkan ilk kâşif "Hålogalandlı Ottar" Ottar fra Hålogaland'ın gözlemlerinde de bulunması; söz konusu tanımların uluslaşma aşamalarından çok önce kullandığını göstermektedir. Avrupalıların yanı başındaki Kuzey komşuları sahip oldukları ön yargılara rağmen onları uzun süre dışlamamışlar; onuncu yüzyıldan itibaren başlayan bir dinsel fetih; artan şehirleşme ve yeni edinilen dinle birlikte modern uluslaşmanın önünü açmıştır. Bu bildiride İskandinavya'daki uluslaşma öncesinde; bugün ulusal kimlik tanımları olarak görülen kelimelerin, Hålogalandlı Ottar'ın kuzeyden başlayarak yaptığı yolculuklarda aldığı notlar, yaptığı gözlemler ve aktardığı anekdotlarda bulunması tartışmaya açılmaktadır. Kuzey halklarının dinsel fethine doğru, bireylerin kimlik inşasından dinsel, kültürel ve siyasal değişimin de sinyallerinin Ottar'ın anlatısının da yer aldığı dinsel fetih öncesi zamanlarda aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Halkları, İskandinavya, Ottar, Ohthere, Hıristiyanlaşma

Bilim Alanı: Ortaçağ Tarihi

SCANDINAVIAN OBSERVATIONS OF "OHTHERE OF HÅLOGALAND"

ABSTRACT

Eccentric structure from Europe, which started to integrate in the Middle Ages, within historical and cultural structure cannot be explained; many of them expressed Scandinavians' identical descriptions as modern nationalism. Nevermore to found these descriptions on the narration of Ottar fra Hålogaland "Ohthere of Hålogaland" shows are used well before nationalization phases. Even though their prejudices Europeans did not exclude near north neighbors and smooth the path to modern nationalization with growing urbanization and newly converted religion by the religious conquest starting from tenth century. In this paper; before the nationalization of Scandinavia, opening to arguments of the words; which seen as national identity description today, found in the notes taken, observations made and anecdotes carried by Ohthere of Hålogaland. The religious conquest of Nordic peoples, looking for the signals of religious, cultural and political transformation in the pre-religious conquest times which also Ohthere's narration was occurred.

Keywords: Nordic Peoples, Scandinavia, Ottar, Ohthere, Christianization.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Tarih Doktora Öğrencisi

I. Hålogalandlı Ottar'ın İskandinavya Gözlemleri

Tarihi ve kültürel yapısıyla, Ortaçağ'da bütünleşmeye başladığı Avrupa'dan ayrık yapıyı sadece dinsel ya geleneksel itikadıyla açıklayamayacağımız İskandinavya'dan yola çıkan ilk kâşif "Hålogalandlı Ottar" Ottar fra Hålogaland'ın gözlemlerinin bu farkın anlaşılmasında büyük bir önemi vardır. Avrupalıların yanı başındaki Kuzey komşuları sahip oldukları ön yargılara rağmen onları uzun süre dışlamamışlar; onuncu yüzyıldan itibaren başlayan bir dinsel fetih sonucunda bu yakın düşmanlarını da kendilerine benzetmeyi bilmişlerdir. Hålogalandlı Ottar'ın kuzeyden başlayarak yaptığı yolculuklarda aldığı notlar, yaptığı gözlemler ve aktardığı anekdotlar toplumlar arası diyalogun ilk taşlarını örerken bir yandan da yaklaşan dinsel, kültürel ve siyasal değişimin de sinyallerini vermektedir.

Eski İngilizce metinler arasında yaygın olarak bilinen ve İngilizce'deki İskandinavya'ya ait coğrafi, siyasi ve toplumsal tanımlamanın ilk kez yapıldığı Hålogalandlı Ottar'ın Seyahati; Dokuzuncu ve Onuncu yüzyılda Wessex'deki Anglo-Sakson Kralı Alfred'in talimatıyla kayıt altına alınmıştır. Dokuzuncu yüzyılda Kuzeyden yola çıkan ilk Vikingler İngiliz adalarına ulaşmış; aynı yüzyılın ortalarında ise adadaki yerli Anglo-Saksonlar ile askeri mücadeleler başlamıştır. Böylece İngiliz adalarının yakın temas halinde olduğu Kuzeyli toplumların coğrafi ve kültürel bir haritası İngilizce bir metinde ilk kez betimlenmiştir. Tüm egemenliği boyunca Viking akınlarını engellemeye çalışan Anglo-Sakson Kralı Alfred, sadece askeri bir rejim yaratmamış; sarayında köklü bir düzen de kurabilmiştir.

Alfred'in politik mücadelelerinin İngiliz adasının siyasal birliğini sağlamasındaki öncül önemi kabul edilmektedir. Adaya Kuzey halkları tarafından yapılan askeri akınlar Anglo-Sakson Sarayındaki Viking korkusunu körüklemekle kalmamış; aynı zamanda kuzeyden gelen bu akıncıların geldikleri coğrafyaya karşı da belirli bir merak uyandırmıştır. Kral Alfred'in emriyle Orosius'un Latince kaleme aldığı *Historiae Adversus Paganos*'u ilk kez Eski İngilizceye çevrilirken de bu merakın gözetildiği anlaşılmaktadır (Collins, 1954). Böylece Hålogalandlı Ottar'ın Seyahatine dair notlar da işte Kral Alfred'in emriyle kaleme alınan *Historiae Adversus Paganos*'un Eski İngilizcedeki bu çevirisine eklenmiştir. Eklenen bu parça bugün Hålogalandlı Ottar'ın Seyahati olarak bilinmekte ve kuzey halklarının coğrafi yerleşimlerine dair İngilizcede yazılmış ilk elden en eski metin olarak değerlendirilmektedir (McLeod, 2008).

II. Anlatının Genel Özellikleri ve Zaman İçinde Kullanımı

Vikinglerle ilişkili birçok tarihi çalışmada; Arkeolojik verilerle desteklenemeyen birçok bilgi için Ottar'ın metnine başvurulmaktadır. (Valtonen, 1988) Kral Alfred'in kaleminden çıkan ya da onun talimatıyla kaleme alınan metinler arasında Hålogalandlı Ottar'ın seyahatini bulduran kayıtların önemi buradan kaynaklanmaktadır. Yine metnin bir diğer önemi de daha sonra başlayacak olan dinsel fethin yazıcılarının aksine dinsel bir üstten bakış olmaksızın kuzey halklarının tarihini ve kültürel dokusunu yansıtmasıdır. (Thurston, 1997) Hålogalandlı Ottar'ın Seyahati'ne dair kayıtların Fin, İskandinav ve Rus literatüründe uzun bir geçmişi olan ancak bugün harita üzerinde gösteriminde zorlanılan Beormas (Vasaru, 2012) ve Terfinnas'a ait İngilizcedeki ilk yazılı kaynak olması da araştırmacıların dikkatini çekmektedir (Oras, 2013). Kuzey coğrafyası üzerindeki Baltık kıyısındaki iki yerleşim yerine ve üzerinde yaşayan halka dair bu kayıtların; günümüzün toplumsal sınıflandırmaları anlamak açısından oldukça önemlidir. (Ross, 1981)

Hålogalandlı Ottar'ın seyahat notlarının eklendiği Paulus Orosius'un M.S. 417'de

yazdığı *Historiae Adversus Paganos*; genel olarak Roma'nın yıkılışını Paganların saldırılarına bağlamakta ve yaşadığı dönemde Hıristiyan Avrupa'nın sahip olduğu içsel düşkünlüğü yansıtmaktadır(Cobet,2009). Ortaçağ'ın en popüler tarih kitabı olan *Historiae Adversus Paganos*; Aziz Augustine'nin talebiyle ve onun teolojik açıklamalarına da dayanarak; ileriki dönemde yaşanacak olan dinsel fetihlerin de ideolojik temellerini oluşturmuştur. Alfred'in zamanında yapıldığı anlaşılan Orosius'a ait *Historiae Adversus Paganos* çevirisi birebir ve tam bir çeviri değildir. Orijinal eserin dörtte beşi kadar bir bölümü, eklemelerle ve şerhlerle birlikte çevrilmiştir. Çeviride yapılan sayısız ekleme ve konulan onlarca şerh arasında en dikkat çeken elbette ki Ottar'a ait olanlardır.

Orosius'un *Historiae Adversus Paganos*'unun Eski İngilizce çevirisinin günümüze kadar ulaşan nüshalarının 1950'lere kadar Kral Alfred'in bizzat kendisi tarafından yapıldığı düşünülmüştür. 1950'lerden sonra birçok bilim insanı metni etimolojik, linguistik ve filolojik olarak tartışmış ancak çevirinin Alfred'in kendisinin mi yoksa başkası tarafından mı yapıldığı bir sonuca bağlanamamıştır. Kral Alfred'in elinden çıkmış başka metinlerle karşılıklı yapılan okumalarda farklar bulunmuş; kimi şerhler ve eklemeler dışında bazı çevirilerin Alfred'in elinden çıktığı anlaşılmıştır. Alfred'in elinden çıkmadığı düşünülen en önemli ekleme ise Hålogalandlı Ottar'ın seyahatlerine ilişkin olanlardır (Treschow, Gill ve Swartz, 2009). Kuzey halklarına ait en eski İngilizce kayıt olmasına rağmen Ottar'ın anlatısını hangi dilde yaptığı ise gizemini korumaktadır.(Cuesta ve Silva,2000)

Orosius'un *Historiae Adversus Paganos*'unun orijinal Latincesinde Kuzey Avrupa ile Germen ülkeleriyle ya da İskandinavya ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak Alfred'in emriyle yazılan Anglo-Sakson nüshasında ise araya sonradan girildiği anlaşılan bir kayıtla Ottar'ın betimlemeleri yerleştirilmiştir. Ortaçağ'ın yazma kitap çoğaltma geleneğinde şerhler düşülmesi, ana metnin sağına soluna notlar yazılması ya da anlatıcının ana metninde olmayan kimi kısımların sonraki yazarlar tarafından eklenmesi sıradanlaşmıştır. Çoğu zaman eklenmiş metinlerle ana metin arasındaki üslup ya da anlatım biçiminden fark edilebilen eklerin okumayı güçleştirdiği de olmaktadır. Ancak Ottar'ın örneğinde klasik bir dünya tarihi kitabına kuzey halklarının coğrafyası ile ilgili düşülen şerhlerin ayrıksılığı da dikkat çekmektedir.

III. Anlatının Edebi ve Tarihsel Değerlendirmesi

Kelimelerin etimolojik kullanımlarından ya da linguistik tercihlerden ana metinden farkı bariz bir biçimde ayırt edilebilen Ottar'ın anlatısı ana metnin düz anlatım üslubunun aksine soru cevap şeklinde ilerlemektedir. Öyle ki metnin yazım tercihi soru cevap yönteminin tercih edildiği an metnin oluşturulmaya başlandığı ya da daha sonra tutulan notların yazıya aktarıldığı izlemine uyandırmaktadır. Ottar'ın konuşma diline yakın biçiminin onun söyleysel bir tercihi olduğunu ortaya koymaktadır.

Ottar'ın kullandığı anlatım tarzı, tercih ettiği edebi temalar ya da metindeki ifadelerin; anlatısının güvenilirliğini de tartışmaya açmıştır. Makul bir şüphecilik ile Ottar'ın anlatılarının gerçekten de yapılmış olan bir seyahatte tanıklık edilenlere dayanıp dayanmadığı sorgulanmalıdır. Tristram'ın elde ettiği sonuçlara göre anlatı Ortaçağ'daki başka anlatılarla neredeyse örtüşmekte, kaleme alındığı dönemin yaşayanlarına doğru atıflar barındırmakta ve genel olarak Ortaçağ'da kaleme alınmış birçok başka eser gibi rakamları fazlasıyla abartmaktadır.

Öte yandan metnin tarihlendirilmesinde de sorunlar bulunmaktadır. Henüz Hun Hükümdarı Atilla'nın Avrupa'ya girmediği zamanlarda yazılan metinde Macarlara Germen ülkeleri anlatılırken değinilmemiş olması anlatının dokuzuncu yüzyılın öncesine tarihlenmesini sağlamaktadır. Coğrafi tanımlamalar sırasında eksikliği görülen bir başka yer

de İzlanda'dır. Ortaçağ'da Norveçli akıncıların, dinsel fetihle birlikte insan yerleşimine açtığı adanın henüz Ottar'ın metninde anılmadığına göre; dinsel fethin hemen öncesinde kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Yine Ottar'ın metnindeki "tarihi" olayların da yarı mistik denilebilecek takvim üzerinde kesin olarak işaretlenemeyecek olaylar olması tarihlendirmeyi bir kez daha güçleştirmektedir.

Kuzey halklarının Ortaçağ'daki en eski tarihsel metinleri olan sagaların büyük bir bölümü dinsel fetihden sonra fatihlerin bakış açısına uygun olarak Hıristiyan değerlerine dokunulmadan gözden geçirilmiş ve yarı mistik kimi olaylar böylece günümüze ulaşabilmiştir. Ancak bu tarihi kayıtların modern bilimsel tekniklerin yardımıyla dahi anlaşılmasına imkan vermemektedir. Öte yandan Ottar'ın seyahati ile metnin kaleme alınış zamanı arasında da en az bir on yılın geçmiş olması gerektiği açıktır. Öte yandan Alfred'in emriyle kaleme alınan Orosius'un *Historiae Adversus Paganos*'unun büyük ihtimalle dokuzuncu yüzyılın son on yılında kaleme alınmış olması; Ottar'ın da bu zaman aralığında Wessex'te bulunmasıyla anlatının metne girebildiği tahmin edilmektedir.

Ottar'ın anlatısı özellikle on altıncı yüzyıldan başlayarak ilgi çekmeye başlamıştır. Hakluyt tarafından ilk dili ilk kez sadeleştirilip modernleştirilerek basılan seyahat notları on sekizinci yüzyılda ise ilke konu edildiği İskandinav ülkelerin içinde ilk kez İsveç'te basılabilmektedir. İzleyen yüzyılda ise Finlandiya ve Danimarka'da da basılan eser on dokuzuncu yüzyılda Almancaya da çevrilmiştir. Metnin en çok ilgi çeken yanı bu kadar erken bir dönemde Kuzey ülkelerine dair ulusal kimlikleri konu edinebilmesindedir. Zira Ortaçağ'a ait İskandinav tarihi kaynakları arasında sagalardaki dinsel fethin sansüründen kurtulabilmiş runik yazılarda dahi ulusal kimlikler; büyük çoğunlukla, Ottar gibi net ifade edilememiştir.(McLeod, 2008)

Kadim İskandinav toplumlarının coğrafi şartlarının ayrıksı yapısı; Avrupa'nın geri kalanından farklı bir coğrafi yönlendirme ihtiyacını da zorunlu kılmıştır. Avrupa'da alışık olunan yönlendirme tanımları kuzeye gittikçe anlamsızlaşmakta ve Kuzey halkları için coğrafi yönlendirmede ifade güçlü yaratmaktadır. Modern araştırmaların dikkatli ölçümlerinden çok önce de yaygın coğrafi kabullerden (saat yönünde 40-60 derece kadar)sapmış olarak düşünülen kuzey halklarına ait yönlendirmelerin, bugün İsveç'in egemenliğindeki yarımada'nın ucunda yer alan Lapland nehirler bölgesi esas alınarak düzenlendiği düşünülmektedir.

Ottar'ın anlatısı birinci elden kaleme alınmamıştır. Büyük bir ihtimalle Kral Alfred'in huzurunda ya da onun emrine binaen karşılıklı yapıldığı düşünülen bir diyalogun sonradan yazılı hale getirilmiş halidir. Bu sonradan yazımın yarattığı anlatımda tutarsızlıklar ya da ifade noksanlıkları yine de metnin tarihi değerini düşürmemektedir. Norveç'in coğrafi özelliklerinin kelimelerle yapılmış tasviri neredeyse modern haritalarla örtüşmektedir.

IV. Ottar'ın Yaşamı

Anlatısının başında efendisi Kral Alfred'e kendisini tanıtan Ottar'ın adı Eski İngilizce metinde *Ohthere* olarak geçmektedir. Kelimenin köken itibariyle Norveç'in güneyine ait olduğu ve esasen "korkunç" anlamına geldiği bilinmektedir(Holland,1993). Kelimenin kökeninin izi sürülebilse de bu tarihi şahsiyetin geçmişi hakkında çok bilgi sahibi değiliz. En eski İngilizce metinlerden birisi olan *Beowulf*'da dahi bu adın beş kez zikredilmiş olması; en azından bu ismin İskandinav kökenli olduğuna bir işaret olarak

yorumlanmalıdır. (Lehiste,1958) Ottar'ın Norveç'in Tromsø kenti yakınlarındaki (Bammesberger, 2010) Hålogaland bölgesinden olduğu söylene de Hålogaland'de mi doğduğu yada yalnızca oradan mı yola çıktığı anlaşılamamaktadır.

Rengeyiği sahibi olabilecek kadar varlıklı bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır. Ottar 'ın nereden geldiği, Wessex'e neden geldiği ya da Wessex'te bulunduğu zamanda Kral ile olan ilişkisi hakkında da bir kesinlik bulunmamaktadır. Metin içinde Kral Alfred'e efendisi olarak hitap etse de resmi bir pozisyonu olup olmadığı bilinmemektedir. Kendi anlatısından anlaşıldığı kadarıyla Ottar; yaşanabilecek en kuzey topraklar üzerinde, Finlilerin sadece avcılık ve balıkçılık dışında kullanılmayan alanların dışında yaşamaktadır. Ottar'ın kimi zaman kürk ticaretiyle uğraştığı söylenmişse (Niles, 2003) de, kendisinin seyahat ettiği bu yerlerde avcılık ve balıkçılık yapan Sami toplumundan; kürk, kemik ya da diğer değerli iratlardan alınan vergi geliri elde ettiğinden bahsedilmektedir.(Valtonen, 1988)

Ottar'ın Wessex'de bulunma nedeni de çokça tartışılmıştır. Üzerinde mutabakata varılamamış olsa da Ottar'ın Efendisi olduğunu söylediği Anglo-Sakson Kralı Alfred'in hizmetinde mi çalıştığı ya da seyahatleri sonucunda Wessex'e mi ulaştığı konusu açık değildir. Ottar'ın Norveç'ten sürgün edildiği ya da ünlü bir seyyah olduğu için Alfred tarafından mı davet edildiği de kuşkuludur. Ottar ülkesindeki askeri ve siyasi gelişmelerden mi kaçtığı ya da sıradan bir tacir olarak dolaştığı da ortaya atılan teoriler arasındadır. Aynı dönemde sagalarda tacirlerin başka krallara sığındığı görülse de tam olarak kanıtlanamamıştır.

Öte yandan Ottar'ın anlattıklarından ya da kendisine ait betimlemelerden mülk ve erk sahibi birisi olduğu; toplumsal üstünlüklere inandığı ve avcı/toplayıcı Finlileri aşağıladığı anlaşılmaktadır.

V. Kuzey'in Başlangıcı: Germania'nın Bitişi, Kadınlar Ülkesi ve İskandinavlar

Kuzey topraklarının okyanusla buluştuğu en uç noktayı; Ortaçağ dönem kaynaklarında Cwensæ olarak geçen günümüzde çoğunlukla Kvenlan, Cwenland ya da Kænland olarak bilinen bölge oluşturmaktadır ki; modern zamanlara değin İskandinavya'nın Avrupa ile karasal bağlantısı olduğu düşünülmediği için ada olarak tasavvur edildiği varsayılmıştır. Cwensæ'den kastın günümüzde İskandinavya'yı Avrupa'ya bağlayan karanın Baltık Deniziyle en uç noktasını oluşturan Botni Körfezi olması da muhtemeldir. Ottar'ın söz konusu bağlantıyı ya da Kuzey topraklarının coğrafyasını ne kadar tanıdığı şüphesiz ki bilinmemektedir.

İskandinavya'ya gelmeden evvel Ottar'ın; Ortaçağ'ın ve Antik zamanların yazarları gibi günümüz okurlarına mitolojik çağrışımlar yapmaktan öte bir anlam taşımayan kimi yerleri de coğrafi olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Mægþalond "Kadınlar Ülkesi" Ottar'ın anlatısında klasik metinlerdeki Amazon ülkesine denk gelebileceği gibi henüz Asyalı kavimlerce yerleşilmeyen Finlandiya'nın batı topraklarına da tekabül edebilir. Her halükarda İskandinav mitolojisiyle bağlantısı kurulmayan bu tanımlama Ottar'ın anlatısını dikkat çekici bir yanını oluşturmaktadır.

Her ne kadar altıncı yüzyılda kimi Latince kaynaklarda Danimarkalıların isimleri zikredilmiş olsa da Anglo-Sakson'lar tarafından ilk kez Eski İngilizce bir metinde Danimarka zikredilmektedir. Ayrıca Ottar'ın anlatıları, Norveç kelimesine ilk kez rastlanılan en eski *Germanik* yazılı kaynaktır. Yine metinde Dene (Dane) olarak

tanımlanan halkın Eski Saksonların doğusunda Elbe ve Frisia nehrinin ağzında ve kuzey-batıda Angeln ve Sillende'yle birlikte yer aldıkları ifade edilmiştir. Viking yerleşimleri arasında yer alan Britanya'nın da dâhil olduğu Danimarkalıların yaşadığı coğrafya tanıtılmıştır. Yine de anlatıdaki sınırların tam bir haritasını çıkarmak mümkün görülmemektedir. Anlamı güçleştiren Ottar'ın metnindeki bilinçli ya da bilinçsiz edat farklılıkları ile metindeki coğrafi tanımların Ortaçağ'daki karşılıklarının modern anlamlarının olmayışdır.

Günümüzdeki anlamı değişmiş olsa da coğrafi bir tanım olarak Baltık Denizi'nin en eski tarihsel ifadesine Ottar'ın kayıtlarında rastlanmaktadır. Öte yandan Ottar'dan sonraki dönemlerde metindeki bazı ifadelerin modern anlamları çağrıştıracak şekilde yanlış anlamda yorumlandığı da düşünülmektedir. Jutland örneğinde olduğu gibi Ottar'ın ifadesinin sonrada İngilizcedeki telaffuz güçlüğünden dolayı yanlış anlaşılma olasılığı ya da tümüyle ifade edilen bölgenin Ortaçağdaki en erken tanımının bulunduğu şüphesi tanımın anlamını kaydırmıştır. Aynı metinde adı doğrudan belirtilmemesine rağmen Wulfstan'ın kayıtlarında (Jesch,2009) kelimenin Baltık Denizindeki Gotland adasını tanımladığı kesin olarak anlaşılmaktayken Ottar'ın kaydı bu anlamda kafa karışıklığı yaratmaktadır.

Ottar'ın metninde İsveç'in ifadesi İngilizcedeki ilk yazılı kayıttır fakat dinsel fethin etkilerinin en geç görüldüğü İzlanda'nın Ortaçağa ait birincil tarihi kaynakları olan sagalardakine benzer bir işaret gözlemlenmemiştir. Mälaren ve Hjälmar göllerini oluşturduğu; Birka gibi, merkezi İsveç toprakları olmakla birlikte Ortaçağ'da gerçekleşecek dinsel fethin öncesinde İsveç halkının Geat ülkesini ya da İskandinav Körfezi'nin güneyine indikleri söylenememektedir. Bu nedenle Ottar'ın kast ettiği İsveçliler ile bugün İsveç olarak adlandırılan ülkelerin aynı olması olası görülmemektedir.

Seyahatinin başlangıcında saydığına göre "*Norǫmanna land*" olarak tanımladığı Norveç'in(McLeod,2008) güneyinde beş günlük mesafede bulunan Jutland; adaları ve ticari değeriyle büyük limanı "*Denamearc*"lılara aittir ki burası da günümüzde Danimarka olarak bilinen yerdir. (Thurston,1997) Ottar'ın en kuzeyde diyerek tanımladığı ve yaşanabilir toprakları ötesindeki arazilerde balıkçılık ve avcılık yapan toplumu "*finnas*" olarak isimlendirmektedir ki kastı Finlandiya'dır. Deniz kenarında uzun ve dar bir arazi olarak tanımladığı ülke ise bugün Norveç olarak anılan yerdedir. Bu yeri çevreleyen dağların arkasında ise "*sweoland*" yani İsveç bulunmaktadır. İsveç'in kuzeyinde ise "*cwenas*" isimli bir yer vardır ki modern İngilizcede "*kvenland*" olarak anılmaktadır. Kvenland tüm Finlandiya'yı da kapsayacak şekilde tüm kuzey toprakları için kullanılan bir ifadedir.(Whitaker, 1981)

VI. Ottar'ın Yolculuğu

Kral Alfred'in sarayında yazılı kayıt altına alınan yolculuğunda; Ottar, Hålogaland'den denize açılarak kuzeye doğru ilerlemiş, Beyaz Deniz'den ilerleyerek Kuzey Kutup Dairesine ulaşmıştır. Daha sonra güneye dönerek *Sciringes heal* pazaryerine ulaşmış, *Oslo-fjord*'ta Kaupang olarak bilinen yere varmıştır. Yolculuğunu sürdüren Hålogaland'lı Ottar Schleswig yakınlarındaki Hedeby'a ulaşmıştır. Ottar'ın yolculuğunun Hålogaland'dan Sciringes heal'a kadar olan kısmı Norveç'in yazılı bir kaynaktaki ilk coğrafi tasviri olarak ele alınmaktadır. (Bammesberger, 2010) İskandinavya'nın Ortaçağda yapılmış bu ilk tasvirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Anglo-Sakson toplumunda kuzey halkları hala bilinmezlerle doludur.

Ottar'ın kendi kelimeleriyle yolculuğunun amacı toprakların yada o toprak

üzerindeki yerleşimcilerin ne kadar kuzeye ulaştıkları görmektir. Rotasının bilinçli bir tercih mi yada gelişmelerle bir mi değiştiği tartışmalıdır, ancak Ottar'ın yol almaktaki kararlılığı açıktır.(Uriksen, 2009) Kuzeye doğru kıyıyı takip ederek yolculuğuna başlamış ve sancak tarafından yerleşimlerin kesildiğini görünce açığa doğru yol almıştır. Açık denize açıldıktan üç gün sonra ardındaki limanı görememeye başlamıştır. Böylece balina avcılarının ulaşabildiği en kuzeye kadar ulaşmıştır. Sonraki üç gün boyunca ise kuzeye gidebildiği kadar devam etmiş, karaları takip ederek batıdan esen rüzgârı beklemiş ve dört gün boyunca kuzeydoğuya yönelmiştir. Daha sonra Kuzey rüzgârlarını beklediği güney yönüne sapmış beş gün daha ilerleyebilmiştir.

Yolculuklarının bu aşamasından sonra denizde alabilecekleri yolun sonuna gelmişler ve karaya sokulan bir nehir üzerinden devam etmişlerdir. Memleketini terk ettikten sonra uzun yolculuğu süresince kat ettiği bu soğuk arazide yerleşimleri yerlerine artık rastlamayan Ottar'a ve gemisine Finli balıkçılar ve avcılardan başka kimse çıkmamıştır. Bu noktada Ottar'ın Finlandiya'da yerleşmiş Samiler hakkında bilgi sahip olup olmadıkları da tam anlaşılamamıştır. Ancak Ottar'ın kaba bir ayırımla İskandinavlardan ayrık olarak Finlilerin dilleri ve geleneklerini tanımladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Ottar'ın anlatısından Beyaz Deniz'e ulaşan ilk kuzeyli olmadığı da çıkarılmaktadır. Vikinglilerin öteden beri Beyaz Deniz ve Kola Körfezinde yaşayan halklarla ticaret bağı yaptığı arkeolojik verilerle de desteklenmektedir. Bu nedenle Ottar'ın seyahatini ticarete ya da ticaret için daha iyi su yolları bulunması gayesine bağlayanlarda bulunmaktadır.

Ottar'ın seyahati tarihi bir keşif raporu değil kişisel bir seyahat güncesi özelliği göstermektedir.(Vanderbilt, 1998) Viking gemilerinin ulaştığı mesafeler göz önüne alındığında Ottar'ın rotası çok önemsiz kalmaktadır(Indruszewski ve Godal, 2006). Bu yüzden on beş günlük sürenin tümüyle yolculukta geçmediği; konaklamaların da bu süreye eklendiği düşünülmelidir. Ottar'ın tarihsel olarak ele aldığı coğrafya olan bağları da sanıldığı kadar yakın değildir ya da ilk kayda geçirenlerle ciddi iletişim zafiyeti olabilir. Anlatıdaki telaffuz ve ifade yanlışlıklarının anlatımı zora soktuğu, örneğin bir yerde İrlanda mı yoksa İzlanda mı kast edilmektedir, anlaşılamamaktadır. (Bammesberger, 2010) Öte yandan Anglo-Sakson'ların İrlanda'yı; Ottar'n ağızından dahi olsa yanlış kaydetmeleri mümkün olamayacağından, anlatıyı kaydedenlerce büyük ihtimalle İzlanda'yı İrlanda ile karıştırmış olması düşünülmelidir.

VII. SONUÇ

Modern araştırmaların özellikle milliyetçiliğin ortaya çıkışından sonraki dönemde kuzey halklarını; kültürel, geleneksel, dilbilimsel ve yasal farklılıklarından yola çıkarak uluslara göre ayrıştırması Ortaçağ'daki Viking toplumlarına tam oturmamaktadır. Batılı gözlemler öncelikle tümünden bir yaklaşımla kuzeyli olarak tanımladıkları İskandinav halkları; Ortaçağ'daki gerçekleştirilen dinsel fetihle birlikte yakından tanıdıkça farkları üzerinden birlerinden bağımsız ayrı kimlikler geliştirmeye başlamıştır. Ottar'ın anlatısı ise dinsel fetihle belirmeye başlayan ve modernleşmeyle keskinleşen kimlik inşasında kullanılan ulusal kimlik tanımlarının aslında Ortaçağ'da da kullanıldığını göstermektedir.

Viking olarak anılan; sınırlı bir coğrafyanın zorlu insanları olarak tanınan kuzey halkları, Ottar'ın da anlatısından anlaşıldığı kadarıyla, modern ulusal tanımlarından çok önce de kendilerini İsveç, Norveç ve Danimarkalı olarak tanımlamaya başlamıştır. Ortaçağ'da, uluslaşmanın başlamasından çok önce, bugün ulusal kimlikler olarak görülen söz konusu tanımların kullanılıyor oluşu; tarihsel anlamda bu tanımlamaların ne dinsel fethin derin etkilerinden birisi ne de uluslaşmanın dayattığı suni bir tanım

olduğunu doğrulamaktadır. İskandinav halklarının dinsel kimliklerinin kazanarak Avrupa'nın geri kalanıyla entegrasyonu ve sonucunda meydana gelen uluslaşmadan önce bu tanımların, Ottar'ın anlatısında kullanılacak kadar, biliniyor olması tarihi kökenlerini göstermektedir.

Ottar'ın anlatısı; barındırdığı filolojik sorunlar, coğrafi ya da tarihsel uyumsuzluklar ve anlatımı tutarsız kılan mantıksal boşluklara rağmen; İskandinav halklarının içsel bir ifadesi olarak ilk kez tanımlanması anlamında önemlidir. İskandinavya'nın Hıristiyanlaştırılmasından önceki zamanlarda kimi Frank ya da Germanlerin kuzeylileri Danimarka, İsveç ve Norveç olarak ayırttığına rastlanmış olsa da Ottar'ın bölgenin içsel bir sesi olarak kaydettiği anlatısı; bu ifadelerin sadece fatihlerin dışsal bir tanımlaması olmadığını da göstermektedir. Yirminci yüzyıl yazarlarının hala sürdürdüğü şekilde Ottar da İskandinavya'yı üç halk ve üç ülke olarak tanımlamaktadır. Modern tanımlar kadar keskinlik ifade etmemiş, coğrafi sınırları geçen süre de değişmiş ve dinsel bir fethi gerçekleştirecek harici kuvvetlerin dinsel tanımları henüz yerleşmemiş olsa da Ottar'ın birinci elden yaptığı bu tanımların öncüllüğü tarihsel önemini artırmaktadır.

İskandinav halklarının kendilerini nasıl ifade ettikleri; bu ifadelerin dinsel fetihlerden, beraberinde gelen siyasal merkezleşmeden, kentleşme, modernleşme ve uluslaşmadan nasıl etkilendikleri sorusu Ottar'ın anlatısıyla anlamlı bir yanıt bulabilmektedir. Ortaçağ'da Avrupalılar tarafından korkuyla karşılanan ve ötekileştirilen Viking kolonilerinin siyasal ve dinsel ifadeleri ötesinde Wessex'de kaleme alınan Ottar'ın anlatısı İskandinav toplumlarının erken bir dönemde ilk kez içsel bir ses tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlama İskandinav halklarının tarihini anlamada, dinsel fethin etkilerinin tartışılmasında ve modern ulusal tanımlamalarının araştırılmasında bir başlangıç noktası olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abels, R. (1998) *Alfred The Great*, Londra: Routledge
- Bammesberger, A. (2010) Ohthere's Lecture on the Geography of Norway, *ANQ: A Quarterly Journal of Short Articles, Notes and Reviews*, 23(1) 1-5
- Bosworth, J. (1859) *King Alfred's Anglo-Saxon Version of The Compendious History of the World by Orosius*, Londra: Longman, Brown, Green, and Longmans.
- Cobet, J. (2009) Orosius' Weltgeschichte: Tradition und Konstruktion, *Hermes*, 137 (1) 60-92
- Collins, A. J. (1954) The Tollemache Orosius, *The British Museum Quarterly*, 19 (4) 71-72
- Cuesta, J. F. ve Silva, I. S. (2000) Ohthere and Wulfstan: One or Two Voyagers at the Court of King Alfred? *Studia Neophilologica*, 72 (1) 18-23
- Hakluyt, R. (1893) *The Discovery of Muscovy*, Londra: Cassell
- Holland, G. B. (1993) The Name of Achilles: A Revised Etymology, *Glotta*, 71 (1/2) 17-27
- Jesch, J. (2009) Who was Wulfstan?, Englert, A. ve Trakadas A. (Eds.) *Wulfstan's Voyage: The Baltic Sea region in the early Viking Age as seen from shipboard*, Roskilde, (s. 29-36)
- Kimble, G. H. T. (1938) *Geography in the Middle Ages*, Londra: Methuen
- Lehiste, I. (1958) Names of Scandinavians in the Anglo-Saxon Chronicle, *PMLA*, 73(1) 6-22
- Lund, N. (1984) *Two Voyagers at the Court of King Alfred*, York: Willam Session
- McLeod, S. (2008) Know the Enemy: Scandinavian Identity in the Viking Age, , Burge, K. L. (Eds.) *Vikings and Their Enemies* Melbourne: Viking Resarch Network (s. 3-16)
- Niles, J. D. (2003) The Myth of the Anglo-Saxon Oral Poet, *Western Folklore*, 62(1/2) 7-61
- Oras, E.(2013) East Baltic Middle Iron Age Wealth Deposits In Burial Areas: An Example of Regional Cultural Practice, *Archaeologia Baltica*, 19(1) 61-80
- Paull, R. (1853) *The Life of Alfred The Great*, Londra: Henry G. Born

- Ross, A. S. C. (1981) *The Terfinnas and Beormas of Ohthere*, Londra: Viking Society for Northern Research
- Treschow, M. Gill, P. ve Swartz, T. B. (2012) King Alfred's Scholarly Writings and the Authorship of the First Fifty Prose Psalms, *The Heroic Age*, (09) Eriřim: <http://www.heroicage.org/issues/12/treschowgillswartz.php>
- Ulriksen, J. (2009) Viking-Age sailing routes of the western Baltic Sea – a matter of safety, Englert, A. ve Trakadas A. (Eds.) *Wulfstan's Voyage: The Baltic Sea region in the early Viking Age as seen from shipboard*, Roskilde, (s. 135-144)
- Valtonen, I. (1988) *An Interpretation of The Description of Northermost Europe In The Old English Orosius* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Oulu Üniversitesi, Oulu/İsveç
- VanderBilt, D. (1998) Translation and Orality in the Old English Orosius, *Oral Tradition*, 13 (2) 377-397
- Vasaru, M. K. (2012) Bjarmaland and Interaction in the North of Europe from the Viking Age until the Early Middle Ages, *Journal of Northern Studies*, 6(2) 37-58
- Whitaker, I. (1981) Ohthere's Account Reconsidered, *Arctic Anthropology*, 18 (1) 1-11
- Thurston, T. L. (1997) Historians, Prehistorians, and the Tyranny of the Historical Record: Danish State Formation through Documents and Archaeological Data, *Journal of Archaeological Method and Theory*, 4(3/4) 239-263